

**ПРАГРАМА КВАЛІФІКАЦЫЙНАГА ЭКЗАМЕНУ
пры праходжанні атэстацыі педагогічнага работніка
на прысваенне вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі
*Напрамак дзейнасці — настаўнік беларускай мовы і літаратуры***

**Нарматыўныя прававыя акты, якія рэгламентуюць педагогічную дзейнасць,
арганізацыю адукацыйнага працэсу**

Асновы дзяржаўнай палітыкі ў сферы адукацыі. Дзяржаўныя гарантыі ў сферы адукацыі.
Асноўныя тэрміны, якія прымяняюцца ў Кодэксе Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, і іх азначэнні.
Патрабаванні, якія прад'яўляюцца да педагогічных работнікаў. Правы і абавязкі педагогічных работнікаў.
Сістэма адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь. Асноўная, дадатковая, спецыяльная адукацыя. Формы атрымання адукацыі.
Кантроль і самакантроль забеспячэння якасці адукацыі.
Мэты і задачы моўнай і літаратурнай адукацыі.
Асноўныя палажэнні канцэпцыі вучэбнага прадмета «Беларуская мова».
Асноўныя палажэнні канцэпцыі вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура».
Асноўныя зместавыя лініі адукацыйных стандартаў па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура».
Змест і структура вучэбных праграм па беларускай мове і літаратуры для 5—11 класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі.
Патрабаванні і метадычныя рэкамендацыі інструктыўна-метадычнага пісьма Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь «Аб выкладанні вучэбных прадметаў «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура» ў 2012/2013 навучальным годзе».
Ацэнка вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў па вучэбным прадмеце «Беларуская мова».
Ацэнка вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў па вучэбным прадмеце «Беларуская літаратура».
Правілы правядзення атэстацыі вучняў па беларускай мове і беларускай літаратуры ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.
Патрабаванні санітарных нормаў, правілаў і гігіенічных нарматываў да арганізацыі адукацыйнага працэсу па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура».

Спіс крыніц

1. Кодекс Республики Беларусь об образовании // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 2011 г., № 13, 2/1795.
2. Адукацыйны стандарт вучэбнага прадмета «Беларуская мова» (I—XI класы) // Роднае слова. — 2009. — № 8. — С. 101—111.
3. Адукацыйны стандарт вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура» (I—XI класы) // Роднае слова. — 2009. — № 8. — С. 96—100.
4. Ацэнка вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» // Беларуская мова і літаратура. — 2009. — № 7. — С. 5—17.
5. Ацэнка вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў па вучэбным прадмеце «Беларуская літаратура» // Беларуская мова і літаратура. — 2009. — № 7. — С. 18—20.
6. Беларуская мова. V—XI класы. Вучэбная праграма для устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання. — Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2012. — 56 с.
7. Беларуская літаратура. V—XI класы. Вучэбная праграма для устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання. — Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2012. — 128 с.
8. Інструктыўна-метадычнае пісьмо Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь «Аб выкладанні вучэбных прадметаў «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура» ў 2012/2013 навучальным годзе».
9. Інструкцыя аб парадку вывучэння беларускай і рускай моў замежнымі грамадзянамі і асобамі без грамадзянства, якія часова знаходзяцца або часова пражываюць у Рэспубліцы Беларусь: пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 13.06.2011 № 28.
10. Канцэпцыя вучэбнага прадмета «Беларуская мова» // Роднае слова. — 2009. — № 8. — С. 90—96.
11. Канцэпцыя вучэбнага прадмета «Беларуская літаратура» // Роднае слова. — 2009. — № 8. — С. 80—89.
12. Правила проведения аттестации учащихся при освоении содержания образовательных программ общего среднего образования: постановление Министерства образования Республики Беларусь от 20.06.2011 № 38.
13. Санитарные нормы и правила «Требования для учреждений общего среднего образования»: утверждены постановлением Министерства здравоохранения Республики Беларусь от 27. 12. 2012 № 206.

Сучасная тэорыя і методыка навучання і выхавання

Змест адукацыі і яго кампаненты. Дзейнасць і асобна арыентаваны падыход у адукацыі.
Структура вучэбнай дзейнасці.
Формы арганізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў.
Тэхналогіі адукацыйнага працэсу. Класіфікацыя адукацыйных тэхналогій.
Сучасныя сродкі навучання.
Арганізацыя адукацыйнага працэсу.
Кантроль і ацэнка вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў.
Мэтавызначэнне і мэтапрыняцце ў адукацыйным працэсе.
Мэта і задачы выхавання. Асноўныя патрабаванні да выхавання.
Асноўныя складнікі выхавання.
Гуманістычны падыход да выхавання; суб'ект-суб'ектнае ўзаемадзеянне ў працэсе выхавання.
Дзіцячы калектыў як суб'ект выхаваўчага ўзаемадзеяння.
Арганізацыя выхаваўчага працэсу. Формы арганізацыі выхаваўчага працэсу. План выхаваўчай работы.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Кодекс Рэспублікі Беларусь аб адукацыі // Нацыянальны рэестр прававых актаў Рэспублікі Беларусь, 2011 г., № 13, 2/1795.
2. Концепцыя неперапынлага выхавання дзяцей і ўчацейся моладзі ў Рэспубліцы Беларусь: Приложение к постановлению Министерства образования Республики Беларусь от 14.12.2006 № 125. [Электронны рэсурс]. — Режим доступа: http://www.pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=W20615613. — Дата доступа 01.02.2013.
3. Жук, О.Л. Педагогика / О.Л. Жук. — Минск : БГУ, 2003. — 420 с.
4. Кабуш, В. Т. Гуманистическая воспитательная система : теория и практика. — Минск : Акад. последиплом. образования, 2001. — 332 с.
5. Педагогика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. П.И. Пидкасистого. — М. : Пед. о-во России, 2009.
6. Подласый, И.П. Педагогика: в 3 т. / И.П. Подласый. — М.: Гуманит. центр «ВЛАДОС», 2007.
7. Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. — М. : Нар. образование, 1998. — 256 с.
8. Сластенин, В.А. Педагогика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов. — М. : Академия, 2009. — 512 с.
9. Хуторской, А.В. Современная дидактика / А.В. Хуторской. — СПб. : ПИТЕР, 2001. — 544 с.

Тэорыя і змест вучэбных прадметаў

«Беларуская мова» і «Беларуская літаратура»

Асноўныя фанетычныя законы беларускай мовы. Асноўныя нормы літаратурнага вымаўлення.
Арфаграфія як сістэма правілаў напісання. Змены ў правапісе сучаснай беларускай мовы.
Асноўныя катэгорыі лексікі і фразеалогіі.
Сістэма марфалагічных катэгорый самастойных і службовых часцін мовы.
Складаныя пытанні сінтаксісу і пунктуацыі.
Асновы культуры вуснага і пісьмовага маўлення. Функцыянальная стылістыка. Тэкст як адзінка мовы і маўлення.
Асноўныя перыяды развіцця беларускай літаратуры і іх характарыстыка.
Сутнасць і характэрныя асаблівасці асноўных мастацкіх сістэм (барока, класіцызму, асветніцтва, сентыменталізму, рамантызму, рэалізму, мадэрнізму).
Змест асноўных тэарэтыка-літаратурных паняццяў.
Спецыфіка літаратурных родаў і жанраў.
Цэласнасць мастацкага твора як ідэйна-эстэтычная катэгорыя, яе складнікі.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Кароткая граматыка беларускай мовы: у 2 ч. / пад рэд. А.А. Лукашанца. — Мінск : Беларус. навука, 2007. — Ч. 1. — 351 с.
2. Кароткая граматыка беларускай мовы: у 2 ч. / пад рэд. А.А. Лукашанца. — Мінск : Беларус. навука, 2009. — Ч. 2. — 240 с.
3. Лазарук, М.А. Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў / М.А. Лазарук, А.Я. Ленсу. — Мінск : Нар. асвета. — 176 с.
4. Ляшчынская, В.А. Методыка выкладання беларускай мовы. Маўленне : вучэб. дапам. / В.А. Ляшчынская. — Мінск : РІВШ, 2009. — 168 с.
5. Пішам па-беларуску : даведнік па арфаграфіі і пунктуацыі з каментарыямі : дапам. для агульнаадукац. устаноў з беларус. і рус. мовамі навучання / З.І. Бадзевіч [і інш.]. — Мінск : Аверсэв, 2010. — 191 с.

6. Рагойша, В.П. Паэтычны слоўнік / В.П. Рагойша. — Мінск : Беларус. навука, 2004. — 576 с.
7. Сучасная беларуская арфаграфія : акадэмічны даведнік / І.У. Кандрацэна, Л.П. Кунцэвіч, А.А. Лукашанец. — Мінск : Аверсэв, 2012. — 272 с.

Сучасныя тэхналогіі, метады, прыёмы, сродкі адукацыйнай дзейнасці па вучэбным прадмеце (рэалізуемым напрамку педагагічнай дзейнасці), псіхалагічнай дапамозе, карэкцыйнай рабоце

Сучасныя патрабаванні да ўрокаў мовы і літаратуры. Асноўныя прынцыпы тэхналагічнага падыходу да навучання беларускай мове і літаратуры.

Змест і арганізацыя кантрольна-ацэначнай дзейнасці на ўроках беларускай мовы і літаратуры.

Састаў і структура вучэбна-метадычных комплексаў па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура».

Рэалізацыя сістэмна-функцыянальнага, камунікатыўна-дзейнаснага і лінгвакультуралагічнага падыходаў да навучання беларускай мове.

Эфектыўныя метады і прыёмы пры вывучэнні раздзелаў курса беларускай мовы (фанетыкі, арфаграфіі, лексікі і фразеалогіі і інш.).

Змест і метадыка работы па развіцці маўлення вучняў.

Прынцыпы і метады выкладання літаратуры, іх спецыфіка і адметнасць.

Метады і прыёмы аналізу літаратурных твораў розных жанраў.

Фарміраванне ў вучняў чытацкіх уменняў і навыкаў у працэсе выкладання беларускай літаратуры на II і III ступенях літаратурнай адукацыі.

Рэалізацыя культуралагічнага падыходу ў працэсе выкладання беларускай літаратуры.

Вывучэнне беларускай мовы і беларускай літаратуры на павышаным узроўні. Сістэма факультатыўных заняткаў па беларускай мове і беларускай літаратуры.

Арганізацыя даследчай дзейнасці вучняў. Падрыхтоўка вучняў да алімпіяды па беларускай мове і літаратуры, конкурсу даследчых работ.

Інфармацыйна-камунікацыйная камп'ютарная кампетэнтнасць педагога.

Прызначэнне і магчымасці інфармацыйна-адукацыйнага асяроддзя (прасторы) установы адукацыі.

Выкарыстанне электронных сродкаў навучання ў адукацыйным працэсе.

Станоўчыя і магчымыя негатыўныя бакі (фактары) шырокага выкарыстання інфармацыйных тэхналогій у адукацыйным працэсе.

Узроставыя асаблівасці навучэнцаў.

Матывы вучэбнай дзейнасці ў залежнасці ад узросту навучэнцаў.

Дэвіянтныя паводзіны ў падлеткавым узросце.

Псіхалагічныя працэсы ў малых групах.

Стылі педагагічнай дзейнасці.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўмовах інтэграванага навучання і выхавання.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Валочка, Г.М. Арганізацыя і правядзенне факультатыўных заняткаў па беларускай мове / Г.М. Валочка // Роднае слова. — 2010. — № 7. — С. 71—73.
2. Валочка, Г.М. Асноўныя характарыстыкі сучаснага ўрока беларускай мовы / Г.М. Валочка // Беларуская мова і літаратура. — 2008. — № 12. — С. 12—14.
3. Зелянко, В.У. Навучанне беларускай мове: лінгвакультуралагічны падыход. 10—11 класы : вучэб.-метадыч. дапам. для настаўнікаў устаноў агульнай сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / В.У. Зелянко. — Мінск : НІА, 2011. — 136 с.
4. Змушко, А.М. Интегрированное обучение и воспитание — приоритет развития специального образования / А.М. Змушко // Адукацыя і выхаванне. — 2010. — № 8. — С. 3—10.
5. Літаратурная адукацыя ў Беларусі на сучасным этапе: новыя падыходы і тэндэнцыі: зб. навук. арт. / уклад. А. І. Бельскі. — Мінск : НІА, 2008. — С. 23—28.
6. Лобань, Н. Аналіз мастацкага твора : жанравая спецыфіка і адбор моўных сродкаў / Н. Лобань // Роднае слова. — 2010. — № 6. — С. 67—68.
7. Ляшчынская, В.А. Метадыка выкладання беларускай мовы / В.А. Ляшчынская, З.У. Шведава. — Мінск : РІВШ, 2007. — 252 с.
8. Метадыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. дапам. / Л.В. Асташонак [і інш.]; пад рэд. В.Я. Ляшук. — Мінск : ТАА «Асар», 2002. — 416 с.
9. Метадыка выкладання беларускай мовы: вучэб. дапам. / М.Г. Яленскі [і інш.]. — Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2007. — 448 с.
10. Пупцев, А.Е. Информационная культура педагога в условиях перехода к информационному обществу / А.Е. Пупцев // Зб. навук. прац Акад. паслядыплом. адукацыі. — 2008. — Вып. 4. — С. 217—228.
11. Робберт, И.В. Информационные и коммуникационные технологии в образовании : учеб.-метод. пособие / И.В. Робберт [и др.]. — М. : Дрофа, 2007.

12. Руцкая, А.В. Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. дапам. / А.В. Руцкая, М.У. Грынько. — Мінск : Изд-во Гревцова, 2010. — 184 с.
13. Руцкая, А. В. Умовы эфектыўнасці літаратурнага навучання / А.В. Руцкая // Беларуская мова і літаратура. — 2008. — № 12. — С. 15—17.
14. Скакоўская, А. Кантэкстуальны падыход да вызначэння крытэрыяў літаратурнай адукацыі вучняў / А. Скакоўская // Роднае слова. — 2010. — № 6. — С. 74—77.
15. Слесарава, І.М. Міжпрадметныя сувязі на ўроках літаратуры: культуралагічны аспект / І.М. Слесарава // Роднае слова. — 2012. — № 3. — С. 49—50.
16. Столяренко, Л.Д. Педагогическая психология / Л.Д. Столяренко. — Ростов н/Д. : Феникс, 2003. — 544 с.
17. Структура ИКТ-компетентности учителей: Рекомендации ЮНЕСКО [Электронный ресурс]. — 2011. — Режим доступа: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214694.pdf>. — Дата доступа 01.02.2013.